

Dragoş Lucian Curelea

**Despărţământul Alba Iulia
al Astrei (1870–1948)**

Dragoș Lucian Curelea

**Despărțământul
Alba Iulia al Astrei
(1870–1948)**

Editura MEGA
Cluj-Napoca
2019

DTP și copertă:
Editura Mega

Redactor:
Simina Baumgarten

© Dragoș Lucian Curelea, 2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CURELEA, DRAGOȘ LUCIAN
Despărțământul Alba Iulia al Astrei: (1870-1948) / Dragoș Lucian Curelea.
– Cluj-Napoca: Mega, 2019
Conține bibliografie
Index
ISBN 978-606-020-115-1
06

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

Cuprins

9	PREFAȚĂ
12	CUVÂNT ÎNAINTE
14	INTRODUCERE
27	I. VIAȚA POLITICĂ ȘI CULTURALĂ A ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA ÎNTRE 1861–1948
27	1. Înființarea Asociațiunii. Condiții și evoluție
172	2. Colaborarea Asociațiunii cu instituțiile României după anul 1918
217	II. APRECIERI ISTORIOGRAFICE
217	1. Istoriografia generală privind Asociațiunea
253	2. Istoriografia privind Despărțământul Alba Iulia al Astrei
266	III. STRUCTURA DESPĂRȚĂMÂNTULUI ALBA IULIA AL ASTREI
267	1. Directori și președinți
283	2. Membrii
316	3. Adunările generale ale Asociațiunii în Alba Iulia
323	4. Adunările generale ale membrilor Despărțământului Alba Iulia
363	5. Agenturile comunale. Cercurile culturale
382	IV. FORME SPECIFICE DE ACTIVITATE ÎN DESPĂRȚĂMÂNTUL ALBA IULIA AL ASTREI
382	1. Disertații și prelegeri pentru popor
401	2. Conferințe pentru intelectuali
415	3. Biblioteci pentru popor

437	4. Școlile pentru adulți. Sușinerea financiară a tinerilor din despărțământ
461	CONCLUZII
470	SUMMARY / ABSTRACT
485	BIBLIOGRAFIE
526	ANEXE
575	INDEX

„Astra va rămâne, deci, mai departe un far de lumină pentru popor, dar și o santinelă trează neclintită de la postul de veghere național”

Transilvania, 71, nr. 5–6, 1940, p. 147.

Fragment din discursul inaugural al deschiderii adunării generale din Sibiu, susținut de vicepreședintele Asociațiunii, medicul sibian Gheorghe Preda în 24 noiembrie 1940.

Prefață

Asociaționismul este un fenomen care a apărut în cultura românească, mai cu seamă a celei din Transilvania, în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Secolul naționalităților, cum a fost denumit acesta, s-a remarcat prin fondarea societăților, a muzeelor și a bibliotecilor naționale în Europa, iar prin impactul său cultural a contribuit la formarea unei noi societăți. Căutând noi manifestări culturale, apare dorința de asociere ca o mișcare cu scopul trezirii conștiinței naționale din partea unei elite preocupate de modernizarea societății prin educație și instrucție.

Asociaționismul în spațiul românesc poate fi interpretat ca o manifestare a voinței unor intelectuali pentru înființarea societăților culturale, din care a rezultat Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. A fost una dintre cele mai puternice, totodată cele mai longevive asociații din Transilvania. Nu a rămas neobservată de istoricii transilvăneni pe parcursul deceniilor trecute. Primele lucrări despre Astra se datorează chiar membrilor, acestea fiind publicate în revista *Transilvania* ori în mai micile broșuri. Apoi, lucrări de specialitate despre Asociațiune din cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea se datorează autorilor Vasile Curticăpeanu, Pamfil Matei, Viorel V. Faur, Victor V. Grecu, Valer Moga, nu în ultimul rând lui Silviu Borș, iar apariția studiilor mai aplicate pe Asociația albaiuliană are loc și în ultimii 30-35 de ani prin demersurile cercetătorilor Nicolae Josan, Gabriela Mircea sau Valer Moga.

Autorul lucrării *Despărțământul Alba Iulia al Astei (1870–1948)*, Dragoș Curelea, nu a putut ocoli cercetările datorate predecesorilor, dar construind de acolo de unde aceștia s-au oprit, a reușit să realizeze o lucrare care completează spectrul creat de Astra prin activitatea sa de aproape opt decenii în Transilvania, în care se încadrează și activitatea

despărțământului albaiulian. Teza de doctorat susținută la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia în anul 2018, la 70 de ani de la dispariția Asociațiunii, este o realizare a autorului cu atât mai importantă.

Fondurile arhivelor naționale de la Alba Iulia, Sibiu și din București au demonstrat că materiale necercetate pentru tema propusă permit redactarea unei lucrări complexe, iar revista *Transilvania*, publicație oficială înființată de membrii Asociațiunii s-a arătat a fi încă o sursă utilă pentru cercetare.

Secvențele introductive din lucrare au în vedere contextul istoric, politic și cultural în care Asociațiunea a apărut, fără să lipsească exemplificările care vizează situația „Maticelor” din țările slave, a căror activitate a fost similară cu cea din Transilvania. Tema aflată mai demult în atenția cercetătorilor l-a obligat pe autor să propună o schiță istoriografică, utilă altfel, fiind o ultimă selecție temporală a bibliografiei despre istoricul și funcționarea Astrei. Privită din două unghiuri, cel al producției proprii, din interior, ca și cel realizat din partea istoricilor contemporani, constatăm că despărțământul albaiulian a permis multiple completări punctuale de organizare și funcționare. De aici rezultă și limitele (1870–1948) stabilite de autor, care pentru despărțământul vizat nu încep cu anul 1861, anul fondării Asociațiunii, ci 1870, de când datează sursele documentare avute la dispoziție.

În contextul funcționării în Monarhia Austro-Ungară, apariția asociației românilor și a celorlalte minorități a obligat legiuitorii la impunerea unor reguli de organizare și funcționare pe care asociațiile erau nevoite să le accepte. Între anii 1861-1918, Asociațiunea a cunoscut mai multe etape de evoluție, datorate, după cum demonstrează autorul, situației politice din monarhie. Fondată la Sibiu în perioada regimului liberal (1861), urmând apariția despărțământului albaiulian în anul 1870, Asociațiunea a funcționat sub numeroși președinți până la începutul Primului Război Mondial. Unirea Transilvaniei cu România a însemnat o nouă etapă de funcționare până la cel de al Doilea Război Mondial, ultima etapă – scurtă – reprezintă desființarea în anul 1948.

Autorul urmărește în toate perioadele de funcționare structura și organizarea interioară a despărțământului albaiulian, prin directori, președinți, membri, adunări generale și cele ale membrilor despărțământului, agenturile comunale, cercurile culturale. Preocupat să aducă informații complete, a acordat multă atenție formelor specifice de activitate prin

care se materializează preocupările culturale ale elitei transilvănene a vremii. La modernizarea vieții populației transilvănene putea să-și aducă sprijinul tocmai elita intelectuală care forma vârful piramidei aflate la conducerea Asociațiunii. Prin asocierea dascălilor, preoților, juriștilor, medicilor ș.a. identificați în documentele de arhivă, s-au putut realiza toate disertațiile, prelegerile, conferințele ținute pentru popor și intelectuali în numeroase comune identificate de autor. Bibliotecile populare, achizițiile de cărți și mișcarea donațiilor au fost mijloacele utilizate de membrii Asociațiunii în conștientizarea identității naționale. Înființarea școlilor sau organizarea cursurilor pentru adulți au fost metodele prin care se făcea, chiar dacă destul de modest, educarea și instruirea copiilor și adulților.

Cititorului, specializat sau nu, i se oferă o carte în care autorul a strâns și a prezentat într-un mod compact, cu multe amănunte, uneori obositoare, dar necesare pentru arătarea adevărului istoric, tot ce a însemnat activitatea unui despărțământ al Asociațiunii. Storcând fondurile arhivistice, coroborându-le cu publicațiile periodice sau lucrările de istorie, am primit din partea autorului o lucrare bogată în informații care deschide și alte posibilități de cercetare: istoricul altor despărțăminte ale Asociațiunii, realizarea unui dicționar al membrilor, în final, o sinteză complexă despre Asociațiune, o instituție care merită în continuare atenția cercetătorilor.

Alba Iulia, 19 martie 2019

Prof. univ. dr. Eva Mârza